

Инд. № 1.

17-1

И. Н. Юркинъ.

ХАРАМАНСКЕР.

Хакё 15 пус.

г. Сенгилей,
тип. О. И. Сысова.
1917 года

ЧУВАШСКАЯ
КНИЖНАЯ ПАЛАТА
Чебоксары Чувашской АССР

Х а р а м а н с к е р .

Йалти шкуләра аҗасене вѣ-
рентекен җап-җамрәк кәна хәр
аҗа хайән пәлекен сыннисем
патәнҗе хәнара җухне, ытти
сынсем хәрүшә йапаласем җин-
җен каласса ларнә вәхәтра,
— епә акә нимән йапаларанта
пёртте хәрамастәп, — тесе, мух-
танса, кулкаласа каласса ла-
рат.

— Йенле хӓрамастан? тессӓ, ыттисем, хайне пӓрле каласса ларакан хӓнисем.

— Хӓрамастан, тет ку каллах сӓкленсе каласса.- Ене мӓnten хӓрам?... Манӓн уксам- мӓнем сук. Вӓрӓсем ман патма уксам- шӓн кӓрес сук, тет.

— Вӓрӓсем санӓн уксу шурне сукне пӓлесси? тессӓ, лешсем те кулса.

— Мӓшӓн ан пӓлтӓр, ецӓ вун- шилӓк тенкӓ анӓх плетӓн; ӓна та нулин, уйӓх хушшинӓе сисех пӓтеретӓн. Вӓрӓсенӓн харатӓн нулсап, ецӓ стурӓш мӓн тытса йӓрӓтӓм, ецӓ никам-

ран та харамастап... Саванна
енё пёр пётџенси пуранатап
та, тет.

— Есё самраќ халё, сана хя-
ратакан мён-пудмантър, саван-
на есё харамастап пулё? теџ-
сё, лешсем.

Цайтахџен сапла ханара
ёссе-сисе, шавласа, каласса лар-
сан, сёрле киле вайма вахат
ситсен, кәна валли лаша күл-
терсе, килне лашана лестерес-
сё. Шкулё патне сите пусла-
сан, ку хай хаваттирё тў-
реџисем витёр вут сүтисем
кура пуслат. Малтап хане хай
шанмаст: урах тўреџесем сии-

җи вут сүтисем ман тўреҗесем
сине ўкменши? тесе, пәхкала-
са пырат. Сывахарах ситсен,
ураҳ тўреҗесенән вут сүтисем
ўкменнине курсан, хай хёр
аҗа, хараманскер, сасартак
хара йулат. Мешән тесен, кил-
тен кайна тухне хай пўртне
тул йенҗен сараҗсине питёрсе
кайнине хай пит лайах аста-
ват.

— Манән хаваттирёме кам-
сем кёнёши? тесе, шухашласа
пырат. Җери хайён хараннине
ирёксёр талтлата та пуслат...
Унҗен те пулмаст, ситсен, хап-
хи алакё уса выртнине кур-

сан, тата питрех хӳра йулат. Килӳнџен кайна џухне хупса хӳварнинете пит лайӳх аста-ват. Ураши синџен анса, џӳре-џисем витӳр вӳртган каранса пӳхкалат, никама та курмаст. — Кам унта? тесе, кӳшкарӳт. Ку сапла сасӳ парсан, лешсем вутне лап! персе сӳнтересӳсӳ. Питӳрсе хӳварна пӳртӳнџе џан-ласах та йут сынсем пурри-не пӳлсен, тӳттӳм сӳрте персе туса вӳлерӳс, тесе, тата питрех хӳра йулат. Хӳваттирне кӳмете шикленет. Хӳне лартса пыракан йамшӳкӳ те хӳра йулат. Унџен те пулмаст, хай

хәңара еңе нимәнтен те хәра-
мастән, тийекен сын — еңе хам
хәваттирәме кәме хәратән.
Еңе сапран йулмастән, тархаш-
шан мана хуна нәрле калле
лартеа кай! Еңе каллех сирән
патра ларса пырам? тийе ну-
лат. Хай кәпәр-кәпәр ханхин-
тән тухат та урапи сине
васкаса ларма хәтланса, ән-
сәртран тәсәлса та үкөг, пәр-
таксех урапи айне пулмаст.
Урисем хайән утайми те ну-
лассә... сыхланассә... Сәр тәт-
тәт-тәм, хыңалтан пырса, пер-
се үкересрен хәрасә, кәшкә-
рата пуслат... Аран-аран, ури-

сем сине тәрсең, хай ларса
пына урапичине улакса ларат-
та—аҗа, лашуна җасрах хәва-
ла пушла! тийе пуслат... Җа-
сах калле, хәнана кайна сөре,
тәпәртаттарса та ситессә. Пүр-
те хышаланса пырса кәрсен,
йәрес пек пулса, каласа пус-
лат. Лешсем те ку санла са-
сартык калле пырса кеннине
курсан, хәра йулассә. Кунап
шиҗә-кусәсем, хәраннипе, шал-
шурәшүрса кайна. Хай хашал-
татса каласат, каласна сәма-
хәсене аңланма хал сук, хы-
шаланса каласат:— Аҗар халә,
тархашшан ман патма, еңә

килтен кайна тухне хаватти-
реме питерсе кайсаттам. Халә
хам пына сәре такам пырса
көнә, вут сүтнә.- Кам унта?
тесе, кашкарсан, вутне персе
сүнтертәс, тет, йерес пек, ка-
ласса.

Лешсем малтан шанмассә.
— Есә йури калатан пулә? тессә
Ку тума тават, сәх- сәхат.
— Тархашшан атар халә? тесе,
йәланса тәнет.

— Мән тума епир унта кайар?
Есә хута:- епә нимәнтен те
хәрамастан, тетән, тессә. Хан-
тән кулассә.

— Тархашшан ан кулар! Ма-

һан пўрте вярәсем кенә пулө,
йапаласене йәтса тухса кайё-
сә, епә сәвәнтан хәратәп,
тет.

— Санаң йапалусене тивмәс-
скә! тессә, лешсем те кулса.

— Епә хам йапаласене илсе
кайасран хәрамастәп, каҗун-
ни кенекесене илсе кайасран
хәратәп, тийе пуслат.

— Йалти уҗилнири, шукуләри, ке-
некесене вярласа кайма мар, вар
ланса, таткаланса пәтнәскәр-
сене, ирсәр йапаласене, урама
кәларса пәрахсанта илекенсем
пулмәсә, тесе, кулассә.

— Епә хәваттирәме йепле кай-

са ыртамы?... Пырса кеме хә-
ратан!... Тархашшан атар
халә?... Ерттилне пырса кәр-
сен, хәрамәдәр, тет, йәрес нек-
тәнсе.

— Ыран кайан, пайан кунта,
хамар патамарта ыртан, тәсәсә,
хүсисемде ханисем.

— Атар тархашшан, пәрле ка-
йар? Сирән пашаларсем пур.
Апла капла тух пашалда перө-
пөр, тет.

— Халә кайсанта үсси пулас
сук, вәрәсем кенә пулсан, тух-
са тартәс пулә. Ыран пырса
пәхәләр! тәсәсә, кесем кулка-
даса,

— Ыран унта ирех аҗасем вѣренме пырѣсѣ. Енѣ мѣн тѣва пѣлѣп?!.. тесе, кирли, пѣҗѣксѣ аҗа нек, уласа йѣре те пуслат....

Хѣраманскер җанласахта сапла уласа йѣре пусланнине курсан, лешсем те аҗа йапатмалла, ан йѣтѣр, тесе:-Атѣр халѣ, җанласах пѣрле пашалсем илсе, кайса пѣхар? тесе, хавхалапса пустарѣнассѣ те унѣн хаваттирѣ патне, шкула, ертиллине пухѣнса кайссѣ. Ситѣен, тѣреҗисем витѣр вут-сути мѣн сутнине курмассѣ. Хадхи уса ыртат. Картишне йут сын мѣн кѣменши? тесе, пѣхкалассѣ. Ура-

па мён курмасан, палтәр алакне
пырса пахассё. Пахасан, пал-
тәр алакё ёлөк тул йенҗен пи-
тёрсе хаварнаскер, халё шал
йенҗен питёрённө.... Тытанассё,
шалтартаттарма. Нибам тухса
уҗаван җук. Кашкарассё: —
Пўртре бам пур? Алака уҗар?
тессё. Саса җөвө җук. Алака
тата хытә көмсёртеттерсе па-
хассё.- Алака уҗар? Уҗмасан,
пашалпа перетцёр! .. тессё. Са-
са җөвө каллех җук. Итлессё.
Кайран пўртре сын җўренни те
илтёне пуҗлат.... Вут җўти җук.
— Атәр, җўреҗе витёр пашал-
па перер? тессё, пёр пёринце

каласса.- Вәрлама кенә вәрәсем
тухса тарма ёлкөрейментөр,
тесе.

Унҗен те пулмаст, пёр сын
пәлтәр алакне шалтан саклат-
нине ёсерсе йарат та, алаба уҗ-
сан, тёттём сёрте, — килтө-
нем? “ тесе, сак вөрентекен
хёр аҗаран ыйтат.

Мёскерде сын уҗса вүртиё?
тесе, шухәшлатәр? ...

Целёсёр, сав, уҗса кўрте-
кен сын, ёлек хай патне сайра
пёре камакасем хутма сўрекен
варҗав пулна. Бу сүлө те сапла
шкула пырсан, пәлтәр алакне
туртса пәхсан, наҗар сарәсси-

пе питёрсе хаварнаскер, кәшт
туртса пәхсанах, сарассийе сә-
ре үкнә. Пүртне кёрсен, хай
билте сук иккен, пүртә сиве, те-
се, камакисене хутма тытәннә;
хутса пётерсен, кухнинзи ка-
маки сине улахса сывәрма вырт-
нә... Пүртре сүренә тухне
ламписензе керасинә пулман
пирки, хайа сүтса сүренә..
Хаййи пулмасан, пётсен, сутма-
та пәрахпә....

Хараманскер савантап ва-
ра тәнласах та тишерех хә-
ракан пулнә.

Вулакансем !

Епĕ хам сырнă кĕнекесене пĕр вĕсре
станпа пустарса кăларса тама тытăн-
тăм. Авă çав пиркепе сире, вулакан-
сене, тархасласа ыйтатăп: есир ха-
мăр ʒăваш хушшинʒи лавкаçăсене,
кĕнекесемпе сут тумă ʒуратакансене,
ʒăвашла кĕнекесемпе сут тумă ʒкĕт-
лер. Тухнă пĕр кĕнекесене вĕсем
çырса илме тăрăшʒĕр. Епĕ вĕсене
услам илме кĕнекесем хакне пăртак
ʒакарса парăп. Кĕнекесем çырса
илнĕ ʒухне вĕсем нумайтарах илме
тăрăшʒĕр; мĕшĕн тесен, нумай çыр-
са илнĕсемĕн пуштă укçи сахал тў-
ленет. Кĕнекесене илестекенсемшĕн
атĕресĕм манăн ак çапла: „г. Сим-
бирскъ ярмарочная площадь д. № 97

И. Н. Юркину.“

